

Lezingen, cursussen en culturreizen

Filosofie en Cultuur

najaar 2020

Rubico - Filosofie en Cultuur

Robert Kragting - filosoof

Voorwoord

Natuurlijk kwam de corona-crisis hard aan, maar we proberen coronaproof door te gaan met filosoferen. Voor u ligt dan ook ons nieuwe najaarsprogramma. De aandacht gaat uit naar de Griekse filosofen Sokrates, Plato en Aristoteles, en de Franse filosofen Jean-Paul Sartre, Simone de Beauvoir en Jean Genet. Ook is er uitgebreid aandacht voor twee bijzondere kunstenaars: de Italiaan Giovanni Segantini en de Zwitser Alberto Giacometti.

Eerst de Griekse filosofie: We lezen dit najaar twee dialogen van Plato.

In *Faidon* praat Sokrates met zijn vrienden over de dood. Biedt de filosofie troost? De tekst is een klassieker in de geschiedenis van de filosofie en een must voor iedere filosofieliefhebber.

In *Alkibiades* heeft Sokrates een gesprek met de nog jonge Alkibiades over politieke macht. Alkibiades denkt dat het bij het besturen van de staat gaat om zoveel mogelijk pakken wat je pakken kunt, maar Sokrates denkt daar toch heel anders over. Hij vraagt zich af of dat de weg naar geluk is?

De tweede cursus wordt ingeleid met de lezing *Sokrates als filosoof*.

Dan de Franse filosofie: In het cursustraject *Franse filosofen aan het woord* gaat alle aandacht voor de tweede keer uit naar Simone de Beauvoir en Jean-Paul Sartre. Het is de tijd van het Franse existentialisme. Tijdens de cursus zijn we getuige van een oprechte worsteling: De Beauvoir en Sartre waren de eerste vooraanstaande intellectuelen die openlijk uitkwamen voor hun atheïsme.

De kunstenaars Giovanni Segantini en Alberto Giacometti staan centraal in twee korte op zichzelf staande cursussen en een themadag:

Giovanni Segantini wordt besproken n.a.v. de invloed van Friedrich Nietzsche op zijn werk, Alberto Giacometti met de kunstfilosofische beschouwingen in de hand van de Franse existentialisten Jean-Paul Sartre en Jean Genet.

Genoeg materiaal voor een gedegen en interessante filosofische invulling van het najaar. Graag zien we u bij een lezing of cursus.

Iedereen is welkom! We volgen het landelijke coronaprotocol.

Robert Kragting, namens Rubico - Filosofie en Cultuur

In deze studiegids

Cursus	Denken over kunst: Segantini en Nietzsche	3
Cursus	Franse filosofen aan het woord: De Beauvoir en Sartre	4
Cursus	Het proces Sokrates: Plato's <i>Faidon</i>	6
Lezing	Sokrates als filosoof	7
Cursus	Filosoferen met Plato: <i>Alkibiades</i>	8
Cursus	Denken over kunst: Alberto Giacometti	9
Themadag	Giacometti begrijpen?	10
Excursie	Het Parijs van De Beauvoir en Sartre	11
Activiteitenlijst	najaar 2020 en voorjaar 2021	12

Cursus van 3 lessen

Denken over kunst **Segantini en Nietzsche**

De Italiaanse kunstschilder Giovanni Segantini (1858-1899) was een fenomeen in Europa in de late 19e eeuw. Zijn prachtige schilderijen werden al tijdens zijn leven verzameld door de grote musea. In 1894 kwam hij in het Zwitserse Oberengadin, het gebied dat 15 jaar eerder al dé grote ontdekking was geweest voor Friedrich Nietzsche (1844-1900). Hier ontplooipte Segantini zich ten volle als impressionist. De lichtwerking in zijn schilderijen werd alom geprezen. In 1897 kwam hij met het idee van een Panorama voor de Wereldtentoonstelling in Parijs van 1900. Hoewel nooit door hem gerealiseerd, leidde het tot zijn triptiek *Worden - Zijn - Vergaan*. In St. Moritz is er een heel museum aan gewijd.

Tijdens de korte cursus van 3 lessen ligt het accent op Segantini's Alpen-Panorama. Gekeken wordt naar het baanbrekende concept van het Panorama, de aangepaste realisatie ervan in een triptiek, en de bijzondere aard van Segantini's impressionisme. Bij dat laatste wordt ook aandacht geschonken aan de invloed van Friedrich Nietzsche op Segantini. Dat helpt bij het dieper doordenken van zijn kunst. Om een en ander goed te kunnen bespreken maken we gebruik van een reader. De cursus is te volgen zonder bijzondere filosofische voorkennis.

De cursus wordt alleen gegeven in Maastricht:

locatie	Rubico - Filosofie en Cultuur, Weustenraadstraat 3, Maastricht
data en tijd 1	maandag 10/8 t/m 24/8, 14.00-16.00 uur
data en tijd 2	dinsdag 11/8 t/m 25/8, 14.00-16.00 uur
data en tijd 3	dinsdag 11/8 t/m 25/8, 19.00-21.00 uur
docent	Robert Kragting
literatuur	reader tegen kostprijs te verkrijgen bij aanvang van de cursus
kosten	€ 70,-
aanmelden	liefst vóór 5 augustus 2020

NB: In het cursuslokaal kunnen vanwege de corona-crisis max. 14 deelnemers. Reserveren voor een specifieke datum en tijd is daarom verplicht!

Cursus van 6 lessen

Franse filosofen aan het woord

De Beauvoir en Sartre

De Franse bijdrage aan de geschiedenis van de filosofie is groot. Kenmerkend in algemene zin zijn vrijzinnigheid, vernieuwingsdrang en engagement.

Simone de Beauvoir (1908-1986) en Jean-Paul Sartre (1905-1980) waren de eerste vooraanstaande intellectuelen die openlijk uitkwamen voor hun atheïsme. Het maakte dat het Vaticaan hun werken op de Index van verboden boeken plaatste. Jammer, want bij beiden zien we een oprechte worsteling met de nieuwe situatie. Belangrijke thema's zijn: een sociale ethiek zonder God uitmondend in engagement, de existentiële eenzaamheid als uitdaging, en de bewuste confrontatie met de ouderdom en de dood. Het is een bijzondere belevenis om middels het vele autobiografische materiaal van De Beauvoir en Sartre getuige te mogen zijn van hun strijd met deze diep persoonlijke kwesties, een strijd die ze niet alleen individueel streden, maar ook samen.

Tijdens de korte cursus van 6 lessen ligt het accent op het late oeuvre van De Beauvoir, maar er is ook aandacht voor het latere werk van Sartre. Om een en ander goed te kunnen bespreken aan de hand van de oorspronkelijke teksten maken we gebruik van een reader.

De cursus is te volgen zonder filosofische voorkennis en maakt deel uit van het cursustraject *Franse filosofen aan het woord*. De leergang omvat een traject van twee jaar waarin we kijken naar enkele belangrijke Franse denkers. Telkens staat de vraag centraal: Wie is deze filosoof en waarom is hij/zij zo belangrijk? Na Descartes, Simone de Beauvoir en Jean-Paul Sartre komen nog aan de orde: Roland Barthes en Michel Onfray. Elke cursus vormt een afgerond geheel en kan dus goed apart worden gevolgd.

Interessante verdiepingen zijn: de cursus kunstfilosofie *Denken over kunst: Alberto Giacometti*, waar de baanbrekende beschouwingen van Jean-Paul Sartre en Jean Genet besproken worden (zie p. 9), de themadag *Giacometti begrijpen?* (p. 10) en de 3-daagse excursie *Het Parijs van De Beauvoir en Sartre* (p. 11).

De cursus wordt gegeven in Maastricht en Roermond:

Maastricht

locatie Rubico - Filosofie en Cultuur, Weustenraadstraat 3, Maastricht
tijd dinsdagmiddag, 14.00-16.00 uur
en ook: dinsdagavond, 19.00-21.00 uur
data najaar 2020, van 1/9 t/m 6/10

Roermond

locatie MFC 't Paradies, Munsterstraat 61, Roermond
tijd vrijdagochtend, 10.00-12.00 uur
data najaar 2020, van 4/9 t/m 16/10, niet op 9/10

docent Robert Kragting
literatuur reader tegen kostprijs te verkrijgen bij aanvang van de cursus
kosten € 125,-
aanmelden tijdig reserveren; beperkt aantal plaatsen vanwege 1,5 meter

N.B.:

- De cursus is een voortzetting van de lessen 7 t/m 12 zoals aangeboden in het voorjaar, maar afgebroken door de corona-crisis. De lessen zijn goed te volgen zonder kennis van de inhoud van de lessen 1 t/m 6.
- Het materiaal van de eerdere lessen staat ook in de reader.
- De laatste les is in Roermond en Maastricht niet in dezelfde week.

Cursus van 6 lessen

Het proces Sokrates **Plato's *Faidon***

Faidon is wellicht Plato's meest bekende dialoog. In de dodencel, op de laatste dag van zijn leven, discussieert Sokrates met zijn vrienden over het lot van de ziel na de dood. Aan het einde van een dag vol filosofie krijgt Sokrates de beker met gif te drinken en legt zich neer om te sterven. In zijn onlosmakelijke eenheid van filosofische argumentatie en enscenering is de *Faidon* een meesterwerk, dat telkens opnieuw tot lezing en interpretatie uitnodigt.

De cursus van 6 lessen is opgezet vanuit de gedachte dat het leren omgaan met een filosofische tekst voorwaarde is om door te dringen tot de betekenis ervan. We lezen Plato's *Faidon* in de Nederlandse vertaling van Hans Warren en Mario Molegraaf.

De cursus wordt gegeven in Roermond, Heerlen en Maastricht:

Roermond

locatie MFC 't Paradijs, Munsterstraat 61, Roermond
tijd maandagochtend, 10.00-12.00 uur
data najaar 2020, van 7/9 t/m 12/10

Heerlen

locatie Cultuurhuis Heerlen, Sittarderweg 145, Heerlen (vrij parkeren)
datum en tijd woensdagochtend, 11.00-13.00 uur
data najaar 2020, van 9/9 t/m 14/10

Maastricht

locatie Rubico - Filosofie en Cultuur, Weustenraadstraat 3, Maastricht
tijd donderdagmiddag, 14.00-16.00 uur
data najaar 2020, van 10/9 t/m 15/10

docent Robert Kragting
literatuur reader tegen kostprijs verkrijgbaar bij aanvang van de cursus
kosten € 125,-
aanmelden tijdig reserveren; beperkt aantal plaatsen vanwege 1,5 meter

Lezing

Sokrates als filosoof

Sokrates (gest. 399 v. Chr.) is wellicht de bekendste figuur uit de geschiedenis van de westerse filosofie. Hij wijdde zijn hele leven aan filosofie. Daarbij trok hij zich niet thuis terug om boeken te schrijven, maar ging de straat op of naar de parken van de stad om met anderen een filosofisch gesprek aan te gaan. Beroemd werd hij door de dialogen van zijn hoogbegaafde leerling Plato. Hierin speelt Sokrates de rol van de ultieme zoeker naar waarheid en geluk.

Wat weten we van de filosofie van Sokrates? Onze belangrijkste bronnen voor een antwoord op deze vraag zijn de werken van Plato en Aristoteles. Bij de bespreking van Sokrates' inzet als filosoof vormen de zakelijke opmerkingen van Aristoteles de leidraad, maar is de uitwerking ervan voornamelijk gebaseerd op de vroege dialogen van Plato. Wat was Sokrates' methode? Waarom hechtte hij zoveel belang aan definities? Waar moesten de gesprekken toe leiden?

De lezing is voor iedereen toegankelijk en kan dienen als inleiding op de cursus over Plato's dialoog *Alkibiades* (zie p. 8).

Heerlen

datum en tijd   woensdag 21 oktober 2020, 14.00-16.00 uur
locatie   Cultuurhuis Heerlen, Sittarderweg 145, Heerlen (vrij parkeren)

Maastricht

datum en tijd   donderdag 5 november 2020, 14.00-16.00 uur;
                            en ook: zondag 8 november 2020, 14.00-16.00 uur;
locatie   Rubico - Filosofie en Cultuur, Weustenraadstraat 3, Maastricht

spreker   Robert Kragting
kosten   € 8,50
aanmelden   tijdig reserveren; beperkt aantal plaatsen vanwege 1,5 meter

Cursus van 6 lessen

Filosoferen met Plato

Alkibiades

Mooi, intelligent en meedogenloos: dat zijn de opvallendste kenmerken waarmee de omstreden Atheense politicus en veldheer Alkibiades (5e eeuw v. Chr.) de geschiedenis is ingegaan. Altijd en overal wist hij de aandacht op zich te vestigen. Hoewel hij de democratie maar een dwaze instelling vond, wist hij deze perfect te bespelen. In 408 liet hij zich door het Atheense volk tot 'strategos autokrator' (opperbevelhebber) uitroepen. Maar al snel viel hij uit de gratie.

Sokrates had hem al vroeg gewaarschuwd, zo kunnen we lezen in Plato's dialoog *Alkibiades*. Volgens Plato was het duidelijk: Alkibiades had de lessen van zijn filosofische leermeester niet ter harte genomen. In plaats van deugd en rechtvaardigheid na te streven, zwichtte hij voor de macht.

De cursus is opgezet vanuit de gedachte dat het leren omgaan met een filosofische tekst voorwaarde is om door te dringen tot de betekenis ervan. We lezen Plato's *Alkibiades* in de Nederlandse vertaling van Hans Warren en Mario Molegraaf.

De cursus wordt gegeven in Heerlen en Maastricht:

Heerlen

locatie	Cultuurhuis Heerlen, Sittarderweg 145, Heerlen (vrij parkeren)
datum en tijd	woensdagochtend, 11.00-13.00 uur
data	najaar 2020, van 11/11 t/m 16/12

Maastricht

locatie	Rubico - Filosofie en Cultuur, Weustenraadstraat 3, Maastricht
tijd	donderdagmiddag, 14.00-16.00 uur
data	najaar 2020, van 12/11 t/m 17/12

docent	Robert Kragting
literatuur	reader tegen kostprijs verkrijgbaar bij aanvang van de cursus
kosten	€ 125,-
aanmelden	tijdig reserveren; beperkt aantal plaatsen vanwege 1,5 meter

Cursus van 6 lessen

Denken over kunst

Alberto Giacometti

De Zwitserse beeldhouwer en schilder Alberto Giacometti (1901-1966) is een van de belangrijkste kunstenaars van de 20e eeuw. In zijn atelier in Parijs schiep hij zijn iconische beelden en bijzondere portretten. Hij stond in nauw contact met de Franse existentiële filosofen, zoals Jean-Paul Sartre, Simone de Beauvoir en Jean Genet, en discussieerde met hen in de cafés en brasserieën, maar ook tijdens het poseren in zijn atelier. Van het begin af aan hebben met name Sartre en Genet een grote invloed uitgeoefend op de beeldvorming die wij hebben van Giacometti's kunst. De grote rol van filosofie is hierbij verrassend.

Tijdens de cursus van 6 lessen ligt het accent op het lezen van enkele teksten van Giacometti zelf, en van de bijzondere beschouwingen van de filosofen Jean-Paul Sartre en Jean Genet over Giacometti's kunst. Om een en ander goed te kunnen bespreken aan de hand van hun teksten maken we gebruik van een reader. De cursus is te volgen zonder bijzondere filosofische voorkennis.

De cursus wordt gegeven in Roermond en Maastricht:

Roermond

locatie	MFC 't Paradijs, Munsterstraat 61, Roermond
tijd	maandagochtend, 10.00-12.00 uur
data	najaar 2020, van 2/11 t/m 14/12, niet op 16/11

Maastricht

locatie	Rubico - Filosofie en Cultuur, Weustenraadstraat 3, Maastricht
tijd	dinsdagmiddag, 14.00-16.00 uur en ook: dinsdagavond, 19.00-21.00 uur
data	najaar 2020, van 10/11 t/m 15/12

docent	Robert Kragting
literatuur	reader tegen kostprijs te verkrijgen bij aanvang van de cursus
kosten	€ 125,-
aanmelden	tijdig reserveren; beperkt aantal plaatsen vanwege 1,5 meter

Themadag

Giacometti begrijpen?

's Ochtends is er een hoorcollege waarin een overzicht gepresenteerd wordt van het denken over Giacometti's beelden en schilderijen in de lijn van de Franse existentiële filosofie. Wat deden de Franse kunstcritici met de sleutelbegrippen die Jean-Paul Sartre introduceerde in zijn beschouwingen over Giacometti? 's Middags lezen we een nogal bizar essay van Giacometti zelf, dat een heel bijzonder licht werpt op zijn manier van beleven van droom en werkelijkheid, van ruimte en tijd, en ook de eigen plaats daarin. Wat probeerde Giacometti ons aan te reiken? Wat voor toegang geeft het tot zijn werk?

De themadag heeft de vorm van twee lessen en kan dienen als kennismaking met de invloed van de existentiële filosofie op de interpretatie van Giacometti's kunst, maar zeer zeker ook als verdieping bij de cursus over Giacometti (zie p. 9). Het is mogelijk de ochtend- en middagsessies te spreiden over verschillende dagen/locaties.

De themadag wordt gegeven in Maastricht, Heerlen en Roermond.

Maastricht

datum en tijd   zondag 13 december 2020, 11.00-13.00 én 14.00-16.00 uur;
en ook: maandag 21 december, 11.00-13.00 én 14.00-16.00 uur;
locatie   Rubico - Filosofie en Cultuur, Weustenraadstraat 3, Maastricht

Heerlen

datum en tijd   vrijdag 18 december 2020, 11.00-13.00 én 14.00-16.00 uur
locatie   Cultuurhuis Heerlen, Sittarderweg 145, Heerlen (vrij parkeren)

Roermond

datum en tijd   dinsdag 22 december 2020, 11.00-13.00 én 14.00-15.00 uur
locatie   MFC 't Paradies, Munsterstraat 61, Roermond

docent   Robert Kragting
kosten   € 45,- (inclusief tekstmateriaal voor de middagsessie)
aanmelden   tijdig reserveren; beperkt aantal plaatsen vanwege 1,5 meter

Excursie van 3 dagen

Het Parijs van De Beauvoir en Sartre

Het leven van Simone de Beauvoir en Jean-Paul Sartre speelde zich - heel onburgerlijk - grotendeels af in de cafés, brasseries en hotels van het centrum van Parijs. De bekendste cafés waar zij regelmatig kwamen, liggen naast elkaar in Saint-Germain-des-Prés: Café de Flore en Les Deux Magots. Daar werkten zij dagelijks aan hun essays en boeken, beiden gezeten aan een apart tafeltje.

Tijdens de 3-daagse busexcursie ligt het accent op de 'plekken' van De Beauvoir en Sartre. In drie stadswandelingen van elk ca. 4 km. volgen we de veelzijdige levens van De Beauvoir en Sartre in de wijken Saint-Germain-des-Prés, Quartier Latin, Luxembourg en Montparnasse. We beleven de verschillende locaties zo veel mogelijk met een gepaste pauze voor ontbijt, lunch en koffie. De wandelingen worden in rustig tempo ondernomen. Op de derde dag bezoeken we 's ochtends het onlangs geopende Giacometti-museum. De reden van dit bezoek is de bijzondere vriendschap van De Beauvoir en Sartre met Alberto Giacometti. In het Institut Giacometti zal Robert Kragting een lezing verzorgen over De Beauvoir en Giacometti.

We verblijven in Saint-Germain-des-Prés in het eenvoudige Hotel La Louisiane, Rue de Seine 60 (www.hotel-lalouisiane.com). Inbegrepen zijn: de busreis, het hotel met één ontbijt, de rondleidingen en een lezing in het Institut Giacometti. Niet inbegrepen zijn: toeristenbelasting, entrees, maaltijden, drankjes, fooien en uitgaven van persoonlijke aard, alsook een reis- en annuleringsverzekering.

data	dinsdag 16 t/m donderdag 18 februari 2021
vertrek	Roermond, NS-station: 08.30 uur Heerlen, Kerk Heerlerbaan: 09.15 uur Maastricht, NS-station (voorzijde): 09.45 uur
begeleiding	Gemma Jansen en Robert Kragting
terugreis	vertrek: 14.30 uur; aankomst: Maastricht, ca. 20.00 uur
kosten	€ 415,- (toeslag voor eenpersoonskamer: € 40,- / € 80,-)
groepsgrootte	maximaal 25 personen
aanmelden	zo snel mogelijk i.v.m. de reservering van het hotel

Activiteitenlijst najaar 2020

10 - 24 aug.	Cursus 'Segantini en Nietzsche', Maastricht
11 - 25 aug.	Cursus 'Segantini en Nietzsche', Maastricht (middag)
11 - 25 aug.	Cursus 'Segantini en Nietzsche', Maastricht (avond)
1 sept. - 6 okt.	Cursus 'De Beauvoir en Sartre', Maastricht (middag)
1 sept. - 6 okt.	Cursus 'De Beauvoir en Sartre', Maastricht (avond)
4 sept. - 16 okt.	Cursus 'De Beauvoir en Sartre', Roermond
7 sept. - 12 okt.	Cursus 'Plato's <i>Faidon</i> ', Roermond
9 sept. - 14 okt.	Cursus 'Plato's <i>Faidon</i> ', Heerlen
10 sept. - 15 okt.	Cursus 'Plato's <i>Faidon</i> ', Maastricht
21 oktober	Lezing 'Sokrates als filosoof', Heerlen
23 - 30 okt.	Cultuurreis 'Athene, stad van filosofen', Griekenland
2 nov. - 14 dec.	Cursus 'Denken over kunst: Giacometti', Roermond
5 november	Lezing 'Sokrates als filosoof', Maastricht
8 november	Lezing 'Sokrates als filosoof', Maastricht
10 nov. - 15 dec.	Cursus 'Denken over kunst: Giacometti', Maastricht (middag)
10 nov. - 15 dec.	Cursus 'Denken over kunst: Giacometti', Maastricht (avond)
11 nov. - 16 dec.	Cursus 'Filosoferen met Plato: <i>Alkibiades</i> ', Heerlen
12 nov. - 17 dec.	Cursus 'Filosoferen met Plato: <i>Alkibiades</i> ', Maastricht
13 december	Themadag 'Giacometti begrijpen', Maastricht
18 december	Themadag 'Giacometti begrijpen', Heerlen
21 december	Themadag 'Giacometti begrijpen', Maastricht
22 december	Themadag 'Giacometti begrijpen', Roermond

Vooruitblik 2021

januari	Lezing 'Waspoeders en schoonheidscrèmes'
jan. - april	Cursus 'Filosoferen met Plato: <i>Politeia</i> ' (2 x 6 lessen)
jan. - mrt.	Cursus 'Franse filosofen: Roland Barthes' (6 lessen)
16 - 18 feb.	Excursie 'Het Parijs van De Beauvoir en Sartre', Frankrijk
maart	Lezing 'Genesis ter discussie'
mrt. - april	Cursus 'Franse filosofen: Michel Onfray' (6 lessen)
juni - juli	Cursus 'Denken over kunst: Aristoteles' <i>Poetica</i> ' (6 lessen)
16 - 18 juli	Zomerseminar 'Ludwig Wittgenstein' (3 dagen)

'Rubico - Filosofie en Cultuur' is gehuisvest in Maastricht en stelt zich ten doel mensen in aanraking te brengen met het gedachtegoed van de westerse filosofie en hen daarin kritisch te vormen. Hiertoe worden o.a. lezingen, cursussen en culturreizen verzorgd. De gedachte hierbij is dat filosofie niet op zichzelf staat, maar veel raakvlakken heeft met talloze andere cultuurdisciplines, zoals maatschappijgeschiedenis, archeologie en kunst. Rubico richt zich op de educatie van volwassenen.

Oprichter en hoofddocent is de filosoof Robert Kragting. Reeds vele jaren verzorgt hij cursussen filosofie in de regio Limburg, onder meer op de gebieden van de Grieks-Romeinse wijsbegeerte, de moderne filosofie en de kunstfilosofie. Zijn aanpak kenmerkt zich door het toegankelijk en beleefbaar maken van het gedachtegoed van de grote denkers.

Voor meer informatie kunt u zich wenden tot:

Rubico - Filosofie en Cultuur
t.a.v. de heer R. Kragting
Weustenraadstraat 3
6217 HZ Maastricht

tel. 043 - 363 13 31
bankrek.nr. NL20 RABO 0119 8191 39
www.rubico.nu

Afbeelding voorzijde:

Oedipus en de sphinx, binnenzijde van een Attische roodfigurige schaal, ca. 470 v. Chr., Vaticaanse Musea.